

Ideologie en bont

Als links ergens in Europa in de regering komt dan moeten de nertsenhouders zich zorgen maken over hun toekomst, terwijl nertsenhouders van christelijke partijen weinig te vrezen hebben. Mijn vraag is of er een logisch en dus begrijpelijk verband is tussen ideologie en het anti-bont sentiment.

Ingestorte kledingfabriek Bangladesh

Vol verwondering nemen wij kennis van de talloze regels en wetten die over ons worden uitgestort. Doorgaans onverschillig omdat de regels ons niet raken, soms met ergernis zoals het pelsdierenfokverbod waar maar weinigen blij mee zijn; van de Bont voor Dieren zijn nooit meer dan 1 op de 500 Nederlanders lid geweest. Maar of regels nou onverschilligheid of ergernis opwekken, verwondering wekken ze wel erg vaak op omdat er vaak zo weinig samenhang is met andere regelgeving. Al jaren vragen we ons met verwondering af waarom je dieren niet mag doden voor de pels, maar wel om te eten, aan je honden, slangen of katten te voeren of omdat je last van ze hebt. Je huisdieren mag je zelfs ten alle tijden doden zonder opgaaf van reden. Tal van politici spannen zich in om tabak roken onmogelijk te maken, terwijl diezelfde politici zich inspannen om het verbod op wiet en andere softdrugs in te trekken. Is er iets bijzonders aan de politici van nu, of is er een probleem van alle tijden?

In onze tijd vindt in ons land een uniek experiment plaats. We zijn bezig een maatschappij in te richten zonder God en godsdienst, zodat we helemaal zelf mogen bedenken aan welke regels we ons moeten houden. Echt uniek is dat niet; in de vorige eeuw hebben Rusland, Duitsland en China

Gerrit de Jonge, Leiden

het geprobeerd. Die experimenten zijn mislukt, maar ze zijn niet volledig met ons experiment te vergelijken. In elk van deze experimenten kregen de leiders (Stalin, Hitler en Mao) een bijna Goddelijke status en ze werden door het volk net zo geëerd als elders de goden. In het oude Egypte was de farao één van de vele goden en in het Romeinse rijk werd aan menige keizer een goddelijke status toegekend. Maar wij zijn echt uniek; geen minister vraagt zich af wat God van zijn besluiten vindt, en zelfs de grootste gek komt niet op de gedachte dat één van onze politieke leiders ook maar bij benadering iets van een god weg heeft.

Zou ons experiment dan wel lukken en is een maatschappij zonder god(sdienst) levensvatbaar? Deze vragen werden gesteld en beantwoord door mijn collega Frans de Waal in zijn boek "De bonobo en de tien geboden" (de bonobo is een aap die van alle dieren het meest op de mens lijkt) en dit stukje is daar mede door geïnspireerd. Ik voeg daar aan toe de vraag of het begrijpelijk is dat geen enkele godsdienst moeite heeft met bont, terwijl de anti-bont gedachten juist floreren in maatschappijen waar de godsdienst geen of een bescheiden rol speelt. De grote vraag is natuurlijk of onze goede eigenschappen te danken zijn aan de godsdiensten of dat ze uit ons eigen brein voortkomen. De twee goede eigenschappen waar elke godsdienst zich druk over maakt zijn mededogen of compassie hebben met anderen en de neiging tot eerlijk delen. Het zijn ook deze eigenschappen die een standpunt over bont beïnvloeden. Je kunt tegen bont zijn uit mededogen met de pelsdieren en je kunt tegen bont zijn omdat het onmogelijk is het eerlijk onder de mensen te verdelen doordat het voor de meesten te duur is. Ook de niet-godsdienstige ideologieën zoals nazisme, communisme en socialisme sloegen of slaan bij velen aan doordat ze pretendeerden dat ze zich het lot

van de minderbedeelden aantrokken en allemaal wel een oplossing hadden voor het eerlijk verdelen van de welvaart. Ook het huidige geruzie tussen VVD en PvdA valt steeds weer terug te voeren op deze eigenschappen. Nu ik dit eind april zit te schrijven gaan de ruzies over het mededogen dat we moeten hebben met uitgeprocedeerde asielzoekers en over de vraag hoe we de rijken moeten laten opdraaien voor zorgkosten, uitkeringen, woonkosten en wat al niet meer. De vraag of de godsdiensten nodig zijn voor ons vermogen tot mededogen en onze obsessie met eerlijk delen is beantwoord met de constatering dat ook olifanten, dolfinen en diverse apen hebben getoond zich te bekommeren om gewonde en verzwakte soortgenoten, en veel apen zijn net als de mens geobsedeerd door dat eerlijke delen. Dus, het is niet al te gek om te stellen dat de mens net zo min als de apen de godsdienst nodig heeft voor de ontwikkeling van mededogen en eerlijk delen en dat deze eigenschappen door de genen zijn meegegeven. Sterker nog, ik heb de indruk dat de seculiere PvdA zich veel drukker maakt over eerlijk delen dan de christelijke partijen. Het zou best wel eens kunnen dat ze in hun strijd met de christelijke partijen willen laten zien dat ze beter zijn dan de christenen. Een andere overeenkomst tussen mensen en de genoemde dieren is dat mededogen en eerlijk delen zich vooral op groepsgenoten richten. Dieren en de meeste mensen tonen geen mededogen met de dieren die ze doden en opeten. Onder apen en andere dieren die in groepsver-

band leven is strijd en oorlog tussen verschillende groepen net zo gewoon als onder mensen. De meeste mensen die hebben nagedacht over de functie en het nut van godsdiensten hebben benadrukt dat godsdiensten het groepsverband versterken, althans als iedereen de zelfde god op de zelfde manier dient. Als dit inderdaad de belangrijkste rol van de godsdiensten is dan is het niet verwonderlijk dat de godsdiensten zich hoofdzakelijk bezig houden met de relaties tussen mensen en niet of veel minder met die tussen mensen en dieren.

Ook slavernij dat van alle tijden en wereldwijd verspreid is kan alleen begrepen worden als mededogen goeddeels beperkt is tot groepsgenoten. Ook de godsdiensten die mededogen en naastenliefde na zeggen te streven hadden tot halverwege de negentiende eeuw niet de minste moeite met slavernij en veel van onze Calvinistische voorouders zijn rijk geworden met slavenhandel. De godsdiensten lijken het af te leggen tegen de seculiere ideologieën. De afschaffing van de slavernij door de blanken ging samen met de opkomst van liberale en socialistische bewegingen. Het lijkt er op dat de seculiere ideologieën hun mededogen meer dan de godsdiensten richten op niet-groeps-genoten. In dit licht bezien is het niet verbazend dat anti-bont gevoelens sterker leven onder seculieren dan onder religieuzen. Liberalen en socialisten kwamen eerder dan de religieuzen tot het inzicht dat ook negers mensen zijn, daarna zagen ze eerder in dat ook vrouwen mensen zijn en nu menen ze dus te zien dat pelsdieren dan wel geen mensen zijn, maar wel rechten hebben. Je hoeft het met het laatste niet eens te zijn, maar een zekere logica zit er wel in. Nou moeten we de liberalen en socialisten niet al te veel lof toezwaaien. Onder hun druk is de slavernij dan wel formeel afgeschaft, maar het recente ongeval in een Bengaalse kledingfabriek heeft ons er weer eens

aan herinnerd dat links noch rechts er moeite mee hebben om de donkerhuidige bevolking van arme landen net zo uit te buiten als vroeger de slaven. Misschien nog wel meer; slaven kostten geld en de meeste eigenaars waren daarom nog wel zuinig op hun slaven, zoals een boer dat is op zijn koeien. Maar als er duizend doden onder de uitgebuite kinderen en andere arbeiders in het overbevolkte Bangladesh vallen dan staan zich, zonder dat het ons blanke westerlingen iets kost, duizenden anderen te verdringen om hun plaats in te nemen. We zullen nog jaren doorgaan met overbodige prullen voor spotprijzen uit het verre oosten te kopen en het bespaarde geld gebruiken voor uitkeringen aan onze eigen werklozen. Tja, onze werklozen zijn land- en dus groeps-genoten en liberaal noch socialist heeft er moeite mee dat we onze groeps-genoten geen onaangenaam werk laten uitvoeren als dat ook gedaan kan worden door niet-groeps-genoten met een andere huidskleur en godsdienst in een ver land.

Er rammelt nog wel iets. Enerzijds constateer ik dat mededogen uit ons zelf komt en niet het resultaat is van de inspanningen van de godsdiensten en dat seculieren een sterkere neiging hebben dan religieuzen om hun mededogen te richten op meer dan alleen groepsgenoten. Anderzijds constateer ik dat pelsdieren in ons eigen land, dat prijzige maar wel duurzame kwaliteitskleding produceert, wél mededogen opwekken maar dat gekleurde kindertjes in verre landen die onder erbarmelijke omstandigheden voor spotprijzen wegwerpkleding in elkaar flansen geen mededogen opwekken. Zijn onze linkse landgenoten nou onwetend of gek dat ze zulke tegenstrijdige gevoelens

hebben? Ach, in elk geval niet meer of minder dan de diverse godsdiensten. De godsdiensten wijzen racisme en een voorkeursbehandeling van groeps-genoten niet af evenmin als de nazi's en communisten. In de houding jegens dieren is geen lijn of samenhang te ontdekken; moslims en joden hebben hun spijswetten met een verbod op o.m. varkensvlees, hindoes mogen geen koeien doden en katholieken mochten tot voor kort op vrijdag geen vlees eten. Boeddhisten mogen geen dieren doden maar ze wel opeten als ze door anderen gedood zijn of zoiets. Tal van (religieuze) regels en voorschriften hebben geen ander doel dan aan de buitenwereld te laten zien tot welke groep je behoort, maar worden wel gepresenteerd als de wil van god. Denk aan de zwarte kousen van gereformeerde dames, hoofddoekjes van moslimdames, parelkettingen om de hals van VVD-dames en kruisjes om katholieke halzen. Dit soort regels zijn door toeval en willekeur tot stand gekomen en misschien maak ik het me wel veel te moeilijk door naar ratio en redelijkheid achter het anti-bont sentiment te zoeken. Door mij niet bekende oorzaken waren in de jaren zestig jassen van schapenbont het kenmerk van linkse weinig kapitaalachtige jongeren. Onderhand is de bontjas echter uitgegroeid tot een kledingstuk waar je mee kunt laten zien dat je niet links bent. Misschien ligt daarin wel een kans voor de toekomst voor de bontjas. Het lukt de linkse partijen maar niet om meer dan pakweg 40 % van de stemmen te behalen en veel van de rest heeft echt een aversie tegen het bevoogden-linkse denken. Er is dus een potentieel van 60 % dat de bontjas kan gebruiken om te laten zien dat ze niet links zijn.

